

feljton

PRAVILO ODMAZDE prema kojem je u 14. stoljeću u Francuskoj svinja, odjevena u ljudsku odjeću, javno smaknuta jer je djetetu razderala lice i ruke

Slučaj psa Mede koji je osuđen zbog lajanja nije jedinstven u povijesti. Nacional donosi ulomke iz knjige Edwarda Paysona Evansa 'Životinje pred sudom' s pregledom sudskih procesa skakavcima, štakorima, žoharima, krticama, zmijama, ovcama, konjima, a najviše svinjama

Execution of a Sow

Povijesni apsurd - kako se sudilo
svinjama i skakavcima

NA SUĐENJU KRMACI u

Lavegnyju 1457. zbog 'flagrantnog ubojstva' Jehana Martina sukruvicima je proglašeno i njezinih šestoro praščica jer su pronađeni zamrljani krvlju, ali na kraju su ipak vraćeni vlasniku zbog nedostatka pravih dokaza

Navodno je Barthélemy de Chassenée, znameniti francuski pravnik iz šesnaestog stoljeća (rođen 1480. godine u Issy-l'Évêqueu), stekao slavu kao odvjetnik nekih štakora kojima se sudilo pred crkvenim sudom u Autunu pod optužbom da su u toj pokrajini zločinački izjeli i objesno uništili urod ječma. Nakon pritužbe koju je službeno uložilo poglavarstvo, službenik ili biskupov vikar, koji je u takvim slučajevima bio nadležan, naložio je krivcima da se pojave na ročištu i Chassenéea imenovao njihovim braniteljem.

S obzirom na lošu reputaciju i zloglasnu krivnju svojih štćenika, Chassenée je bio primoran poslužiti se svakovrsnim pravnim smicalicama i varkama, molbama za odgodu i drugim tehničkim prigovorima, sve u nadi da će pronaći kakvu rupu u mreži zakona kroz koju bi optuženici mogli umaći ili da će barem otegnuti i ublažiti sučevu presudu. Prije svega, isticao je da jedan jedini sudski poziv nije dostatan da ih se sve obavijesti, budući da su njegovi branjenici bili raspršeni na širokom području i stanovali u mnogobrojnim selima. Uspio je tako ishoditi drugi sudski poziv koji se imao obznaniti s propovjedaonica u svim župama što su ih nastavali rečeni štakori. Nakon isteka popriličnog vremena koje je proteklo prije nego što se nalog mogao provesti u djelo i objava propisno razglasiti, ispričao se zbog ogluhe ili nepojavlivanja svojih štćenika pozvavši se na dužinu i teškoće putovanja i ozbiljne pogibelji kojima je bilo praćeno zbog neumorne budnosti njihovih smrtnih neprijatelja, mačaka, koje su motrile svaki njihov pokret i s opakom ih nakanom vrebale u zasjedi na svakom uglu i u svakom prolazu. U tom trenutku Chassenée se poduljim govorom obratio sudu kako bi pokazao da osoba, ako je pozvana pojaviti se na nekom mjestu na koje ne može doći u sigurnosti, smije iskoristiti pravo žalbe i odbiti pokoriti se nalogu, makar takva žalba bila izričito isključena

Kad se štakori nisu pojavili na suđenju, odvjetnik se ispričao ozbiljnim pogibeljima koje su njegovim štćenicima prijetile zbog neumorne budnosti njihovih smrtnih neprijatelja mačaka koje vrebaju

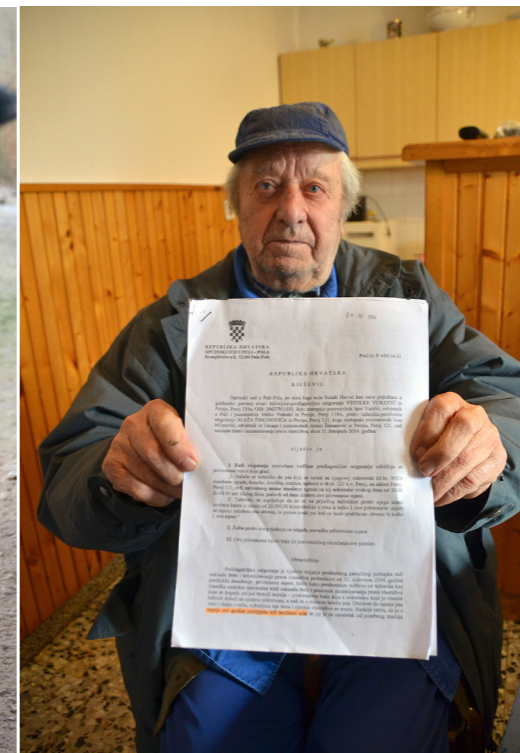
u sudskom pozivu. O argumentu se raspravljalo s ozbiljnošću koja da je u pitanju obiteljska zavada između Capuleta i Montaguea u Veroni ili Colonne i Orsinija u Rimu.

Navodno je Chassenée bio uposlen u nekoliko slučajeva takve vrste, međutim čini se da nikakvi zapisi o njima nisu sačuvani, premda je moguće da leže negdje zakopani u prašnjavim arhivama kakvoga opskurnoga provincijskoga gradića u Francuskoj, nekoć sjedišta crkvenog suda. Ipak, čitavu je temu sam iscrpno obradio u knjizi naslovljenoj De excommunicatione animalium insectorum (O izopćenju životinja i kukaca). Ta rasprava, inače prva od šezdeset i devet consilia, priručnika koji su sadržavali mišljenja o različitim pravnim pitanjima što su se doticala držanja i prijenosa imovine, neotuđivog nasljedstva, pozajmica, ugovora, miraza, oporuka i srodnih tema i koja zauzimaju neobično mjesto u povijesti pravne znanosti, izvorno je objavljena 1531. te pretiskana 1581. i ponovno 1588. godine. Izdanje na koje se misli u ovom djelu prvi je pretisak iz 1581. godine, čiji se primjerak nalazi u Kraljevskoj dvorskoj i državnoj knjižnici u Münchenu (Königliche Hof- und Staatsbibliothek München).

Ta je osebujna rasprava, čini se, izvorište imala u molbi koju su stanovnici Beaunea uputili crkvenom sudištu u Autunu u vezi s odlukom o izopćenju upravljenom protiv nekih štetnih kukaca nazvanih huberes ili hurebers, po svojoj prilici vrsti skakavaca ili cvrčaka. Zahtjevu je udovoljeno i pogubna su stvorenja bila propisno prokleta. Chassenée sada postavlja pitanje može li se takvo što učiniti zakonito i pravovaljano i na koji bi se način trebalo provesti. „Glavno je pitanje“, kaže on, „može li se sudskim nalogom navesti takve kukce da odu s mjesta gdje nanose štetu ili da se, pod kaznom anateme ili vječnog prokletstva, suzdrže od toga da ondje nanose štetu. I premda u prošlim vremenima nije nikad bilo nikakve sumnje s tim u vezi, ipak sam smatrao da predmet treba temeljito nanovo ispitati kako ne bih zapao u pogrešku koju žigoše Ciceron o stvarima koje ne poznajemo, a koje tobože razumijemo, pa stoga ishitreno pristajemo uz njih.“ Svoju je raspravu podijelio na pet dijelova ili, bolje rečeno, raspravljao

o predmetu u pet poglavlja: „Prvo, da se ne bi činilo da izlažem svjetini kako se te životinje nazivaju na latinskom; drugo, mogu li se te naše životinje sudski pozvati; treće, mogu li ih sudski pozvati prokurator i, ako im je naloženo osobno se pojaviti, mogu li ih zastupati zamjenici, tj. prokurator koji je imenovao sudac koji ih je sudski bio pozvao; četvrto, koji je sudac, bilo svjetovni ili crkveni, ovlašten suditi im i kako voditi protiv njih postupak i izvršiti presudu koja im je izrečena; peto, što čini anatemu i kako se ona razlikuje od izopćenja.“ Chassenéeova metoda istrage nije metoda filozofa mislioca koji raspoređuje činjenice prema općim pravilima i slijedi ih do racionalnih uzroka, nego on kombinira metodu pravnika koji navodi presedane i ispituje svjedoke s metodom teologa koji važe autoritete i nudi nam tekstove umjesto argumenata. Pomnivo izbjegava svako psihološko umovanje ili metafizičko umovanje i jednostavno smjera pokazati da su civilni i crkveni sudovi sudili životinjama, osuđivali ih i dosuđivali im kazne te da se ovlast tih sudišta općenito priznavala.

U svom „Prvom savjetu“ Chassenée se ne bavi samo procedurama niti pruža samo obrasce za žalbe koje će oštećena strana sastaviti i podnijeti sudu te korisne naputke za fiškala u obavljanju njegova zakučastog i zakutnog zvanja, nego i razmatra mnoga pravna načela koja se dotiču nadležnosti sudova, funkcija sudaca i drugih karakterističnih pitanja građanskog, kaznenog i kanonskog prava. Životinjama bi, kaže on, trebali suditi crkveni sudovi, osim u slučajevima kad kazna podrazumijeva prolijevanje krvi. Crkveni sudac nema kompetenciju u causa sanguinis te smije izreći samo kanonske kazne, premda može imati nadležnost u vremenitim pitanjima i kažnjavati zločine koji ne uključuju smrtnu kaznu. Iz tog razloga Crkva nikad nije osuđivala krivovjerce na smrt, nego ih je, donijevši odluku da moraju umrijeti, predavala svjetovnoj vlasti radi formalne osude, obično pod ispraznom i licemjernom izlikom da ih preporuča za milost. U gonjenju životinja sudski se poziv obično obznanjivao s propovjedaonice župne crkve i čitav je sudski postupak imao izričito crkveno obilježje. U većini je slučajeva predsjedavajući

U gonjenju životinja sudski se poziv obično obznanjivao s propovjedaonice župne crkve, a prije suđenja morala se donijeti odluka o tome treba li optuženika smatrati klerikom ili laikom

sudac ili službenik bio župni vikar koji je djelovao kao zamjenik dijecezanskog biskupa. Prigodice je u tom svojstvu službovao kapelan. Ponekad se suđenje održavalo pred građanskim sucem

prema ovlasti Crkve ili se slučaj podnosio na presudu konjuratoru koji bi, međutim, imenovao dva prokuratora da se zalažu za tužitelja, odnosno za tuženika, a koji bi njegovu pravorijeku podali primjeren pravni oblik. Odista, čini se da se riječ „konjurator“ koristila kao pučka oznaka za osobu, bila ona svećenik ili laik, koja je na takvim suđenjima obnašala sudske funkcije, po svojoj prilici stoga što se u pravilu osuda mogla izvršiti tek konjuracijom ili zazivanjem nadnaravne pomoći.

Druga stvar koja nam se doima jako komičnom, ali o kojoj se morala donijeti odluka prije nego što bi se suđenje nastavilo, ticala se toga treba li optuženika smatrati klerikom ili laikom. Chassenée misli kako nema potrebe provjeravati svaki pojedinačni slučaj, nego da u životinjama valja vidjeti laičke osobe.

Ponekad je mrska gamad bila velikodušno upozorena. Tako su veliki vikari Jeana Rohina, kardinala biskupa Autuna, primivši vijest da puževi golači pustoše nekoliko imanja u različitim dijelovima dijeceze, naložili 17. kolovoza 1487. da se prirede trodnevne javne procesije u svo-

joj župi i zapovjedili puževima golačima da u tom roku napuste to područje pod kaznom prokletstva. Dana 8. rujna 1488. sličan je nalog izdan u Beaujeuu. Kapelani su zaduženi organizirati procesije tijekom bogoslužja, a puževi golači su tripud upozoreni da prestanu tlačiti ljude kvareći i jedući biljke na poljima i lozu te da odu; „a ne poslušaju li ovu našu zapovijed, izopćujemo ih i udaramo ih našom anatemon“. Godine 1516. službenik iz Troyesa izrekao je presudu nad stanovitim kukcima (vjerojatno vrstom curculio) koji su opustošili lozu i zaprijetio im anatemon, osim ako ne iščeznu u roku od šest dana. Tu je izrijekom navedeno da je optuženima dodijeljen branitelj i da je u ime ojađenih stanovnika saslušan tužitelj. Kako bi anatema postala djelotvornijom, ljudi su također pozvani da brzo i pošteno plaćaju desetinu. I

Chassenée podupire to stanovište i u dokaz njegove ispravnosti poziva se na Malahiju, gdje Bog obećava da će čovjeka radi prekoriti žderača pod uvjetom da je čitava desetina donesena u riznicu. Arhivi starog biskupskog grada St. Jean-de-Mauriennea sadrže izvorne zapise pravnog postupka pokrenutog protiv nekih insekata koji su opustošili vinograde St. Julienea, zaseoka smještenog na putu preko Mont Cenisa i slavnog po izvrsnosti svojih vina. Branjenici u tom slučaju bili su vrsta zelenkastih žižaka (charançon) entomolozima poznata kao rychites auratus i u različitim pokrajinama Francuske nazivana različitim imenima, amblevin, bêche, verpillion.

Prvi su pritužbu uložili vinogradari iz St. Julienea 1545. godine pred doktorom prava Françoisom Bonnavardom. Prokurator

SUDSKA ZABRANA LAJANJA

psu Medi od 20 sati navečer do osam sati ujutro priskrbila je njegovu vlasniku Blažu Šimunoviću neočekivane probleme i izazvala zgražanje hrvatske javnosti i grupe za potporu Medi

SUĐENJA ŽIVOTINJAMA bila su plod društvenog stanja u kojem je glupim neznanjem vladala brutalna sila

daleko od toga da bi potjecao od profinjenoj i tanahnog osjećaja za pravdu, bio je, kao što će se potpunije pokazati poslije, rezultat izrazito okrutnog, tupog i barbarskog smisla za pravdu. Bio je plod društvenog stanja u kojem je glupim neznanjem vladala brutalna sila i ne treba ga smatrati reakcijom na zakon toljage ni prosvjedom protiv njega jer je zaista naginjao tomu da ga podupire čineći travestiju od vršenja pravde i pretvarajući je tako u ruglo. Bilo je i u interesu crkvenih dužnosnika da se održava ta parodija i izopačenje svete i temeljne ustanove civilnog društva s obzirom na to da je jačalo njihov utjecaj i proširivalo njihove ovlasti jer je podvrgavalo čak i gusjenicu njihovom gospodstvu i kontroli.

SUĐENJA I KAZNE

Ne samo da su kukci, gmazovi i mali sisavci, poput štakora i miševa, bili pravno proganjani i formalno ekskomunicirani, nego su sudske kazne, uključujući i smrtnu, zadavane većim

četveronožnim životinjama. U „Izvešću i istraživanju“ na tu temu što ga je Jacques Berriat-Saint-Prix objavio u Mémoires de la Société royale des antiquaires de France (Spomenica Kraljevskog društva za francuske starine, Pariz 1829., svezak VIII, str. 403-405) donose se brojni izvaci iz izvornih zapisnika takvih postupaka, također i popis životinjskih vrsta kojima je tako suđeno i koje su na taj način osuđene, od početka dvanaestog do sredine osamnaestog stoljeća, a u svemu ima devedeset i tri slučaja. Popis je dopunio Carlo D'Addosio za razdoblje od 1824. do 1845. godine, a uključena su stotinu četrdeset i četiri sudska postupka, čiji je ishod bio smaknuće ili ekskomunikacija optuženih, no čak ni taj zapis nije cjelovit. Krivci su raznolika gomila koja se uglavnom sastoji od gusjenica, muha, skakavaca, pijavica, puževa, golača, crva, žižaka, štakora, miševa, krtica, grlica, svinja, bikova, krava, pijetlova, pasa, magaraca, mazgi, kobila i koza. Izvešćuje se samo o onim slučajevima u kojima su optuženi proglašeni krivima; od tih sudske progona, prema gore spomenutim registrima, dva pripadaju devetom, jedan jedanaestom, tri dvanaestom, dva trinaestom, šest četrnaestom, četrdeset i pet šesnaestom, četrdeset i tri sedamnaestom, sedam osamnaestom i jedan devetnaestom stoljeću. Tom popisu mogli bi se pridodati drugi slučajevi, poput sudske progona i proklinjanja štetnih kukaca 1519. u Glursu u Tirolu, 1711. u Alsu u Jutlandu, 1733. u Bourantonu, 1805. - 1806. u Lyöu u Danskoj i 1866. u Požegi u Slavoniji. U posljednjem slučaju ščepan je jedan od najvećih skakavaca, suđeno mu je i usmrćen je tako što je hitnut u vodu, uz bacanje anateme na čitavu vrstu. Nekoliko godina prije rojevi su skakavaca opustošili predio blizu Galipolja u Turskoj, pa je kršćansko stanovništvo poslalo molbu monasima na Svetoj gori Atosu, moleći ih da u svečanoj procesiji nose kroz polja vijenac sv. Bazilija kako bi odagnali kukce. Molbi je udovoljeno i kako su skakavci postupno iščezavali jer im je malo toga ili ništa preostalo za jelo, pravoslavci Grčke crkve od biskupa pa do najnižeg laika čvrsto su vjerovali ili barem tvrdili da se dogodilo čudo. Pobožni muhamedovci egzorciraju i ostraciraju skakavce i druge škodljive insekte tako što u opustošenim poljima naglas čitaju Kur'an, kao što je nedavno učinjeno u Denizliju u Maloj Aziji sa zadovoljavajućim rezultatima. Još 1864. u Pleternici u Slavoniji jednoj je svinji bilo suđeno i pogubljena je jer je jednogodišnjakinji zlonamjerno odgrizla uši. Meso osuđene životinje sasječeno je na komade i bačeno psima,

U Pleternici kod Požege 1864. jednoj je svinji bilo suđeno i pogubljena je jer je zlonamjerno odgrizla uši jednogodišnjog djevojčici. Meso je bačeno psima

a glava obitelji u kojoj je svinja živjela, kao što je navada među seljacima toga kraja kad su svinje u pitanju, morao je dati mjenicu da bi unakaženom djetetu osigurao miraz kako se gubitak ušiju ne bi pokazao nepremostivom preprekom za njezinu udaju. Bilo bi netočno zaključiti na temelju netom spomenutih tablica da u desetom stoljeću nije bilo sudske kaznjavanja životinja ili da su u petnaestom, šesnaestom i sedamnaestom stoljeću bili naročito ovisni o takvoj praksi. Dobro je poznato da se tijekom nekih od najmračnijih razdoblja srednjega vijeka, pa čak i u kasnijim vremenima, sudske registri nisu besprijekorno vodili i da su u mnogim slučajevima arhivi bili potpuno uništeni. Stoga je vrlo vjerojatno da slučajevi kad su životinje optužene i osuđene na smrtnu kaznu, a koje su prikupili Berriat-Saint-Prix i drugi, koliko god njihova istraživanja možda bila temeljita, tvore tek veoma mali postotak onih koji su se stvarno dogodili.

Životinje su često osuđivane na živo spaljivanje. I začudo, čini se da je u drugoj polovini sedamnaestog stoljeća, u doba razmjerne prosvijećenosti, ta okrutna kazna bila najčešće zadavana. Prigodice bi se samilosni sudac pridržavao slova zakona i zauzdavao njezin barbarski duh tako što je krivca osudio na to da bude lagano oprljen i potom da ga se objesi prije nego što bi bio predan plamenu. Ponekad bi živine bile osuđene na živo spaljivanje. Tako posjedujemo potvrdu primitka „Phelipparta, službenika visoke pravde grada Amiens“ na iznos od šesnaest soldija kojim su plaćene usluge iz ožujka 1463. za „pokapanje u zemlju dviju svinja koje su zubima razderale i pojele malo dijete u faubourgu (podgrađu) Amiens, a koje se uslijed toga rastalo od života“. Godine 1557., 6. prosinca, svinja je u komuni Saint-Quentin osuđena da bude „sva živa spaljena“ „jer je proždrla malo dijete u l'hostel de la Couronne“. Nadalje, stoljeće poslije, dvije svinje su 1456. godine podvrgnute toj kazni „uoči blagdana Svete Djevice“, u Oppenheimu na Rajni, jer su ubile dijete. Više od tri stoljeća nakon toga isti je postupak primijenjen za liječenje stočne kuge koja je u ljeto 1796. izbila u Beutelsbachu u Württembergu i odnijela živote brojne stoke. Na savjet francuskog veterinaru koji je ondje bio smješten zajedno s vojskom generala Moreaua, zakopali su na raskrižju živog gradskog bika u nazočnosti nekoliko stotina osoba. Nismo izviješteni o tome je li se žrtva pokazala dovoljno „moćnim lijekom“ za sprečavanje epizootske pošasti; činjenica vrijedna spomena jest da praznovjerni obred nije propisao i obavio indijski magičar ili afrički čarobnjak, nego službenik Francuske Republike.

Životinje su navodno bile čak stavljanje na muke kako bi se iznudilo priznanje. Ne treba misliti da je u takvim slučajevima

Sources of Information	Dates	Animals	Places
Gazette des Tribunaux, Jan. 23, 1845	1845	Dog	Paris
” ” ”	1864	Pig	Pleternica in Slavonia
Krauss, quoted by Amira, p. 573	1866	Locusts	Pozega in Slavonia
” ” ”	”	Grass-hoppers	Vidovici in Slavonia
Desnoyer : Recherches, etc., p. 15	19th cent.	Locusts	Catalonia
Allg. deutsche Strafrechts-zeitung, 1861, No. 2. Also Pertile : Gli animali in giudizio	”	Cock	Leeds in England
Cretella : Gli Animali sotto processo in Fanfulla 1891, No. 65. Cf. Amira, p. 569	”	Wolf	Calabria
New York Herald and Echo de Paris, May 4, 1906 ¹	1906	Dog	Délemont in Switzerland

U KRONOLOŠKOM POPISU sudske progona životinja autor ističe suđenje svinji i skakavcima u Pleternici, Požegi i Vidovićima

sudac imalo očekivao da će dobiti priznanje; jedino što je htio bilo je da ispoštuje sve oblike propisane zakonom i da pokrene čitavu mašineriju pravde prije nego što obznani presudu. Apсурdna je izjava francuskog pisca Arthura Mangina da su „krici koje su puštali pod mukom uzimani za priznanje krivnje“. Nikad takvo što nije sebi predočivao njihov mučitelj. „Pitanje“ koje bi se u takvim okolnostima činilo samo kao obještan i suvišan čin okrutnosti, bilo je ipak važan element u donošenju konačne odluke jer je osuda na smrt mogla biti promijenjena u progono, bičevanje, utamničenje ili neki drugi oblik kažnjavanja, pod uvjetom da zločinac nije pod mukom priznao krivnju. Korištenje mučila moglo je stoga biti milosrdno sredstvo kako bi se izbjegla vješala. Ponekad bi se ulagale žalbe višim sudovima i presude nižih sudova su se poništavale ili preinačivale. U jednom slučaju krmača i magarica bile su osuđene na vješanje; nakon tužbe i novog suđenja kažnjene su tek udarcem u glavu. Prigodice je žalba donijela optuženom oslobođenje.

Godine 1266. u Fontenay-aux-Rosesu blizu Pariza svinja, osuđena da je pojele dijete, javno je spaljena po nalogu redovnika opatije Sainte-Geneviève. Godine 1386. sud u Falaiseu osudio je krmaču na sakačenje i unakaženje glave i prednjih nogu, a da se onda objesi jer je djetetu razderala lice i ruke i tako prouzročila njegovu smrt. Ovdje je na stvari stroga primjena lex talionis¹⁰², primitivnog načela odmazde kad se uzima oko za oko i zub za zub. Da bi travestija pravde bila potpuna, krmača je odjevena u čovjekovu odjeću i smaknuta na javnom trgu blizu gradske vijećnice na trošak države u iznosu od deset sua i deset denara, uz to što je krvnik dobio par rukavica. Krvnik je nove rukavice dobio kako bi iz izvršenja dužnosti, barem metaforički, izišao čistih ruku i na taj način pokazao da na sebe kao službenik pravde nije navukao nikakvu krivnju zbog prolijevanja krvi. On nije bio običan svinjoubojica, nego javni dužnosnik, „meštar od visokih djela“, kako su ga službeno nazivali.

PROTESTANTI VJEŠAJU MAČKU 1554. naziv je grafike iz fonda biblioteke Mary Evans Picture Library, a i u ovom je slučaju mačka odjevena u ljudsku odjeću

U kolovozu 1487. priređene su trodnevne javne procesije tijekom kojih je puževima golačima zapovjedbno da napuste područje, inače će biti prokleti

Pierre Falcon i advokat Claude Morel branili su kukce, a Pierre Ducol nastupio je u ime tužitelja. Nakon što su obje strane iznijele slučaj i raspravile ga službenik je, umjesto da donese presudu, izdao proglas, datiran 8. svibnja 1546., kojim je preporučio javne molitve i započeo ovom karakterističnom preambulom: „Budući da je Bog, vrhovni tvorac svega što postoji, odredio da zemlja rađa plodovima i biljem, ne samo za hranu razumnim ljudskim bićima, nego, jednako tako, i za opstanak i prehranu insekata koji se razliječu površinom zemlje, bilo bi stoga nedolično nastupiti naglo i ishitreno protiv životinja koje su sada okrivljene i optužene; upravo suprotno, bilo bi za nas prikladnije da se uteknemo milosti nebesa i zamolimo za oprost naših grijeha.“ Nakon toga slijede naputci u vezi s načinom na koji se trebaju izvršiti javne molitve kako bi se ublažila Božja srdžba. Procès-verbal, što ga je potpisao kapelan Romanet, potvrđuje da je taj program u cijelosti bio proveden i da su insekti ubrzo nakon toga nestali. Međutim otprilike trideset godina poslije pošast se vratila i zatornim je kukcima zaista bilo suđeno.

Možda je prikladno pridodati da je Ménebréova teorija o „duhu presuda donesenih protiv tih životinja“ potpuno neodrživa. On tvrdi da su „te procedure izvorno predstavljale tek neku vrstu simbola namijenjena oživljavanju osjećaja pravde među narodnim masama koje nisu poznavale nikakvo pravo osim moći i nikakav zakon osim zakona prijetnje i nasilja. U srednjem vijeku, kad je bez ograničenja vladao nered, kad su slabi ostajali bez oslonca i bez zadovoljstine protiv jakih te imovina bila izvrgnuta svakovrsnim napadima i svim oblicima puštošenja i pljačke, bilo je nešto neopisivo lijepo u zamisli da se poljske kukce prisjedini s remek-djelom stvaranja i postavi u ravnopravan položaj pred zakonom. „Trebalo li čovjeka podučiti tomu da poštuje crvov dom, koliko više bi morao cijeniti dom drugog čovjeka i naučiti da vlada u pravici.“

Po svom nazoru to je objašnjenje jako dobro, no izraz je modernog, a ne srednjovjekovnog načina razmišljanja. Kazneni progon životinja, koji je prevladavao u srednjem vijeku, nije ni u kom slučaju bio osobitost toga razdoblja, nego su ga često prakticirali primitivni narodi i divljačka plemena. Niti je bio zamišljen da uključuje takvu moralnu lekciju kakva se ovdje sugerira, a nije za posljednju imao ni takav poželjan ishod. Tako

Možemo pridodati kako je zapadni zid južnoga odvojka transepta crkve Svetoga Trojstva u Falaiseu u Normandiji nekoć bio urešen freskom, slikarijom tog smaknuća, koja se spominje u Statistique de Falaise (1827., svezak I., 83).

Ponekad se vlasniku životinje prekršitelja nametala kazna, kao u slučaju Jehana Delalandea i njegove supruge, koje je 18. travnja 1499. sudski izvršitelj opatije Josaphat kod Chartresa osudio na plaćanje globe u iznosu od osamnaest franaka i na utamničenje u zatvoru dok se taj iznos ne podmiri, „zbog ubojstva djeteta imenom Gilon, starog pet i pol godina ili tako nekako, koje je počinio krmak star tri mjeseca ili tako nekako“. Svinja je osuđena na „vješanje i smaknuta po pravdi“. Vlasnici su kažnjeni jer su navodno bili kažnjivo nemarni prema djetetu koje im je povjereno na brigu i čuvanje, a ne stoga što su u očima zakona snosili bilo kakvu vlasničku odgovornost za čedomornu životinju. Kazna je podrazumijevala njihovo otpuštanje kao djetetova skrbnika ili udomitelja. Općenito, kao što smo vidjeli, za vlasnika životinje odgovorne za prolijevanje krvi smatralo se da je u potpunosti bez krivnje, a ponekad bi bio i obeštećen za svoj gubitak.

Prema zakonima Bogosa (Bilena), pastirskog i nominalno kršćanskog plemena u sjevernoj Abesiniji, usmrćuje se bik, krava ili bilo koja druga životinja koja ubije čovjeka; vlasnik životinje ubojice ne smatra se ni na koji način odgovornim za njezin zločin, no praktički mu se nameće donekle teška kazna time što ga se ne obeštećuje za gubitak njegova vlasništva. Takvo izvršenje pravde prilično je često među plemenima u središnjoj Africi. U Crnoj Gori konjima, volovima i svinjama nedavno se sudilo za ubojstvo čovjeka i usmrćene su osim ako ih vlasnik nije spasio plativši otкупninu.

Godine 1394. svinja je obješena u Mortaignu jer je bogohulno pojela posvećenu hostiju. Učestalost kojom su svinje dovođene pred sud i osuđivane na smrt bila je u velikoj mjeri posljedica slobode kojom im je bilo dopuštano trčkarati ulicama i njihova golemog broja. Činjenica da su bile pod posebnom zaštitom sv.

U slučaju vrijedne životinje poput konja ili vola kazna bi bila ublažena, no, kako stoji u zapisima iz 12. stoljeća: 'učine li to druge životinje ili Židov, bit će obješeni za stražnje noge'

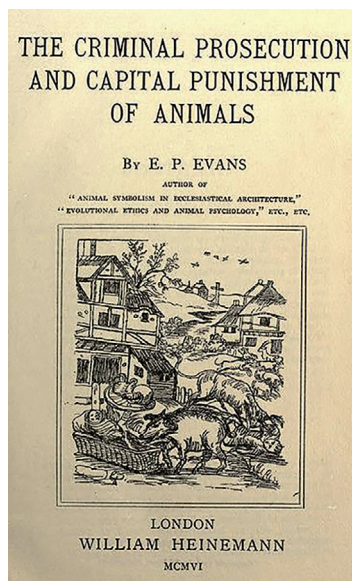
Antuna padovanskog davala im je određen imunitet tako da su postale ozbiljna neugodnost, ne samo zbog ugrožavanja života djece, nego i zbog izazivanja i širenja bolesti. Zabilježeno je da je 1131., dok je prijestolonasljednik Filip, sin Luja Debelog, jahao jednom od glavnih pariških ulica, nerast koji je pripadao jednom opatu divlje protrčao između nogu njegova konja tako da je princ pao na tlo i poginuo. U nekim gradovima, kao u Grenobleu u šesnaestom stoljeću, vlasti su se prema njima odnosile kao prema bijesnim psima, ovlašćujući carnifexa (krvnika) da ih hvata i ubija kad god bi ih našao na slobodi. Dana 20. studenog 1664. poglavarstvo Napulja donijelo je odredbu da se svinje, koje su obilazile ulice i trgove, maknu iz grada u šumu ili na drugo nenaseljeno mjesto ili da se u roku od dvanaest dana zakolju pod prijetnjom kazni koje su već bile propisane i zapriječene, vjerojatno u nalogu objavljenom 3. studenog iste godine. Čini se međutim da te odredbe nisu imale za posljedicu željeni učinak ili su ubrzo bile stavljene izvan snage jer je druga, kojom su svinje protjerane iz grada i koja je pozornost svrtala na činjenicu da su zagađivale uzduh i na taj način ugrožavale javno zdravlje, obznanjena četiri godine poslije, 29. studenog 1668. godine.

Sanitarni razlozi i zdravstvene mjere ove vrste nisu bili nimalo uobičajeni u srednjem vijeku, nego su postupno izrasli iz duha renesanse. Oživljavanjem pismenosti ljudi su počeli voljeti čistoću i cijeniti njezinu higijensku vrijednost kao i njezinu estetsku ljepotu. Malo se pazilo na takve stvari u „dobra stara vremena“ ranijeg datuma kad se svetost provjeravala po broju godina koje je tko proveo neopran, a napredak blaženosti duše procjenjivao prema debljini naslaga prljavštine na tijelu, kao što se starost zemlje određuje prema slojevima koji tvore njezinu koru.

Premda se čini da su svinje bile glavni krivci, naročito u vezi s čedomorstvom, drugi su četveronošci bili često pozivani odgovarati za slične zločine. Tako je 1314. godine bik, koji je pripadao zemljoradniku u selu Moisyju, pobjegao na cestu i ondje napao čovjeka te ga tako teško ranio da je potom umro. Okrutnu su životinju uhvatili i zatočili službenici grofa Karla od Valoisa, a nakon suđenja proglašena je krivom i osuđena na vješanje. Tu je presudu suda potvrdio pariški parlament i smaknuće je izvršeno na općinskim vješalima u Moisy-le-Templeu. Potom je prokurator reda hospitalaca iz Ville de Moisyja uložio na temelju nekompetentnosti suda tužbu parlamentu La Chandeurea, koji je odlučio da je bik dobio zasluženo i da je opravdano usmrćen, no da grof Valoisa nije imao nadležnost na teritoriju Moisyja, a njegovi službenici ovlasti da pokrenu postupak u ovom slučaju. Presuda je bila ispravna po pravičnosti, no sudbeno i tehnički pogrešna, pa se nije mogla uzimati kao presedan.

Sačuvan je i nalog koji je 1405. izdalo poglavarstvo Gisorsa, zapovjedivši da se izvrši plaćanje stolaru koji je podigao stratište na kojemu je pogubljen vol „zbog svojih grešaka“.

No, u slučaju vrijedne životinje poput konja ili vola strogoća odmazdne pravde često je bila ublažena ekonomskim razlozima, a krivac bi bio konfisciran, ali ne i smrtno kažnjen. Tako se već u dvanaestom stoljeću izriječkom navodi kako „je zakon i običaj u Burgundiji da vol ili konj, izvrši li jedno ili nekoliko ubojstava, neće biti osuđen na smrt, nego će ga uzeti vlastelin pod čijom nadležnosti je djelo počinjeno ili njegovi služitelji (servitores) te će se konfiscirati za njega, prodat će se i odvojiti u prihod rečenog vlastelina; no ako to učine druge živine ili Židov, bit će obješeni za stražnje noge“. Bila je to okrutna ironija prava koja je svinjama i Židovima davala savršeno jednaka prava tako što ih je slala na stratište.

ORIGINALNO IZDANJE KNJIGE Edvarda Paysona Evansa s prikazom nasrtaja svinje na dijete i nedavno objavljeno hrvatsko izdanje Tim pressa 'Životinje pred sudom'

